

Vandraren

En novell av Andreas Ingo

Del 1 - På Berget

En vandrare traskade sorgset på en slingrig stig någonstans uppe i bergen. Solen hade gått upp för några timmar sedan. Han såg stenar, ljung och rötter, de välkomnade honom med sin inneboende tystnad. Någonstans hördes ljudet från en fågels skri, det var tomt men mättat. Han tänkte att livet var slut men hade slutat att ha koll på tiden. Någonstans bland stenarna, bland ljungen och rötterna skulle han andas sina sista andetag.

Vandraren som var en fiskare, en kvinnotjusare och tjuv, var tvungen att vandra denna stig, för hans lidande var för stort för honom att bära. Molnen tunga, grå, nådde honom, omsvepte honom och sikten avtog. Han hade satt sig ner och kylan var påträngande. Ur sin ficka tog han fram en kniv och han förde pekfingret längs med eggen. Den var sylvass. När han hade gett upp sitt liv var döden inte längre lika skrämmande.

Det var annorlunda när han var i sin ungdom, när livet var greppbart och enkelt. Han funderade inte över motivet bakom hans handlingar, eller någon annans för den delen. Fiskafängena var långa och krävande men ofta återvände han med en lax eller två. Vad hade hänt längs med vägen? Han hade funnit kvinnan och livet och insett att allt han tidigare gjort varit meningslöst. Han såg att det fanns ett annat liv att leva, i kärlek och omtanke.

I desperation gav han sig ut på längre strövtåg, han stal allt han kom över. Han gjorde allt för sina kvinnor. Det var sådant livet var på den tiden. I naturen, den karga vildmarken, härdade han sig, han lät inte något trycka ner honom. Så han var en brottsling, en usel människa men med ett hjärta som ropade efter kärlek och försoning.

Så nu satt han där, uppe på berget och lät molnen beslöja honom, som om han redan var ett lik. Men molnskyarna lättade snart och solen tittade fram. För första gången kunde han se landet nedanför. Det fanns skogar, slättland och bördiga åkrar. Det vilade en dyster skönhet över landet och livslängtan tändes i hans inre.

* * *

De satt tillsammans framför brasan och elden. Precis som förra gången visste hon inte om hans strövtåg uppe på berget. Ingen annan kvinna heller för den delen. Sonen var bara tre år gammal. Det fanns en katt också och den hade lagt sig till ro i hennes knä. De pratade om lite ditt och datt men denna gång var han vänlig. Vad hade hon gjort under tiden han varit borta? Hon hade grejat med potatis i landet, sonen hade lekt med getterna. Jo, och så hälsade fogdemannen på och utkrävde skatt. Hon kunde inte betala.

Han sade att detta behövde hon inte fundera på, snart skulle pengarna komma in, han skulle ge sig ut igen.

Följande morgon lämnade han henne och begav sig av söderut. Stigen var upptrampad av tusentals hovar. Gräset på sidan var ömsom grönt, ömsom visset. Träden omringade honom och han såg in i snåren. Han tog upp en pipa ur fickan, fyllde den med tobak och tände på. Snart bolmade det ur pipan och han drog några försiktiga bloss. Han tänkte på sina tre fruar och på vilken lögnare han var. Ingen av fruarna kände till de andra. Han var i hemlighet gift med alla tre. Det hade inte varit något problem förut men nu hade han mjuknat och han gjorde det bästa av situationen.

Skogen blev snart till ett slättland och det fanns enstaka hus i trakten. Han inriktade sig gärna på folk som hade det bättre ställt, de med stora gårdar och bördiga åkrar. Så stannade han och

spanade på den första gården. Huset var byggt i trä, med torvtak och på gården växte det äppelträd. Det var tomt tyckte han först men snart hörde han en hund som skällde och han gick sin väg. Det var bäst att vänta till skymningen.

Det fanns en porlande bäck några hundra meter därifrån. Vattnet var faktiskt rent och han drack några klunkar. Resten av husen var ganska snarlika det första. På en gård var det många djur, till och med hästar. Han funderade på att stjäla en, det skulle lätt räcka till skatten. Ljudet av bäcken tilltalade vandraren. Det var vackert och opersonligt, hade inga behov, kände ingen ilska.

När natten kom begav han sig av in i stallet. Hästarna var inte så oroliga, när allt kom till kritan, han var van vid djur och ledde bort stoet med fast hand. Så red han bort med hästen men han visste att han var tvungen att sälja den för billiga pengar, i en trakt långt därifrån. På vägen skulle han besöka sin andra kvinna.

* * *

Hon bodde i ett litet samhälle, på andra sidan den stora skogen. Här sprang det höns på gatorna och det luktade fest. Det fanns många barn som lekte vid torget. Tjuvar var de, varenda en, men de hölls tillbaka av stränga fäder och mödrar. Han befann sig i ett ingenmansland, han tillhörde alla och ingen. Han planerade att sälja hästen här, sedan skulle han göra ett besök hos sin andra hustru, som sålde sig själv för billiga pengar.

Det var lättare hos henne än hos många andra. Här var en människa mer lik honom själv, som inte dömde honom, fast kärleken plågade hans samvete. Han gav henne något av pengarna för hästen, för han visste att detta innebar att hon slapp ligga med svin, kanske på en vecka eller mer.

Därute på byn rådde tumultet, festen var fylld av rop och jämmer, för ihållande för vandrarens sinnen. Horhuset låg intill en servering där man kunde få en bit mat. De gick dit och de pratade lite om hans resa. Vandrungen uppe på berget kunde aldrig nämnas. Vandraren var nedslagen och det smittade av sig på hans fru. Det var inget lössläppt över detta möte, snarare en slags likvaka för två förtappade själar, men de hade inte kunnat ta sina liv.

Hon ville visa honom något. I ett skrin i hennes rum fanns en halskedja hon hade fått av en ovanlig man. Han hade inte velat ligga med henne, snarare hade han sett upp till henne. Att en kvinna som hon kunde leva med sig själv under dessa förhållanden. Men det är så det är med alla, tyckte hon. Han hade kommit från öst och var kringresande i denna trakt. Han föll för hennes egenheter och naturliga charm. "Går det att vara annorlunda" frågade hon men han hade inget svar.

Vandraren tog avsked av sin älskade och fortsatte på sin färd. Den gick i en cirkel och nu, med pengar så det räckte, kunde han ta det lite lugnare. När han kom fram till havet visste han att det var dags för en fisketur, han hyrde en båt, köpte fiskeutrustning och snart var han ute vid holmar och skär. Han lade i linan i närheten av en utåtstående klippa. Det var djupt här och han firade ner reven åtskilliga meter. Kanske skulle en torsk nosa upp betet, eller en flundra, eller en havsöring.

Han drunknade i detta mysterium, och lät sig så småningom vaggas in i ett drömskt tillstånd mellan vakenhet och sömn. Klipporna, vars sken blev varmare i skymningen, blev till en slags statyer, upprättstående män som spanade ut mot horisonten, ständigt längtande efter försoning. Det ryckte till i reven och vandraren kom tillbaka till liv. Aftonrodnaden var påtaglig och han halade in reven. Det var en liten torsk på kroken, en liten stackare och mannen lät den glida i.

Det han drömde om var de stora mysterierna i havets djup. Fiskarna som fanns där men som man aldrig fick upp. Det var havsvidunder, odjur, drakar från en förgången tid. Mannen gav upp, rodde båten till land och vankade av och an längs strandbrinken. Han skulle sova billigt hos en fattig familj.

* * *

Den tredje och sista hustrun fanns i nordväst. På vägen hade han tagit en del byten och varit nära att åka dit. Han visste att han var efterlyst hos polisen i flera distrikt. Det var sådan han var, han hade många kära men inget hem. Landets alla skatter var hans men han kunde inte leva med sig själv. Vad han än gjorde ställde han till med bekymmer, för han bar på skuld.

Hon bodde tillsammans med sina två barn i en gård inte annorlunda mot hans första kvinnas. Han tog sig tid att leka med barnen medan han var där. Leka var något han dög till, han hade aldrig slutat att leka. Hon sade att hon inte ville ha något från honom mer. Han bara kom och gick och något sådant gick inte att leva med. Hon vilja skilja sig och skaffa en annan man. De talade igenom detta, ett samtal som blev mer och mer upphettat, tills hon resigerade och hamnade i hans armar. Detta var för mycket för honom att bära och han satte stopp. Visst bör du skaffa en annan man, sade han men hon protesterade. När han gick förbannade hon honom i sitt hjärta.

Den sista delen av vandringen var den mest intressanta. Den gick genom en tät och mörk skog, mörkare än någon annan skog vandraren kände till. Han byggde en koja där inne, av granris och på natten lyssnade han på skogens alla ljud. Någonstans hörde han en varg yla och i de mardrömmar som följde var det vargen som besegrade honom. Han kände att hans livslust höll på att ta slut. Det var ett omöjligt liv att leva men hur skulle han någonsin kunna slå sig ned? Förbannelsen växte sig starkare inom honom. Att dö var en lätt utväg, alltför lätt för en man som behövde ett strängare straff. Det var då han började fundera på att angiva sig själv.

Han vadade över en sista flod, sedan var det åkrar, björkar som växte längs den smala vägen. Nu var han hemma hos sin första fru igen och han möttes av sin treåriga son. Han tog honom i hand och gick till det lilla huset. Hon var ute på bakgården men han möttes av en bedrövlig syn. Hon var blå kring ögat, misshandlad och vanställd. Så gick det när fogdemannen inte fick sin skatt. Det var ingenting att göra. Han ville plåstra om så gott det gick men hon ville inga plåster ha. Han hade varit borta för länge, tagit det lugnt, haft onödiga saker för sig. Och här satt hon nu, arma kvinna, med hans treåriga son. "Och pengarna kan du behålla" sade hon, "jag klarar mig själv."

Vandraren var bedrövad. Han kunde inte längre leva med sig själv. Döden var för lätt och livet var för svårt. Så gav han än en gång upp, gick raka vägen till polisen och erkände alla sina brott.

Del 2 - I Fängelset

Den första tiden var mycket svår. Han hade spring i bena och en längtan efter sommar och surr. Humlorna speciellt. De var bekväma att lyssna på, en speciell form av musik som lugnade hans nerver. De andra brottslingarna hade inte mycket att säga. Många teg om sitt förflutna, det var alltför svårt att prata om. Han fick se himlen på rastgården men redan från början hade han vakterna på sig. De avskydde honom för han var inte av samma sort. Nog för att det stämde för många, men det ociviliserade lös i vandrarens ansikte. Det var lögn, det var våld, det var lättja, det var lösdriveri.

En man besökte honom en dag. Det var en man som förlorat halva månadslönen på grund av honom. Han gick fram till vandraren, som reste sig upp från britsen och gick fram till gallret, sedan spottade mannen honom mitt emellan ögonen.

Fruarna besökte honom och snart skulle det gå upp för alla vilken människa han varit. Lögnen hade varit hans levebröd och den enda trösten var att han fick ta sitt straff. Horan från den lilla staden hade länge förstått vad saken handlade om, han var en kvinnokarl av enorma proportioner. Detta var inget som gick att dölja och hon blev heller inte förvånad över det som skedde.

Hans bufflighet, hans okänslighet, som han en gång så ofta hade visat, fick han nu betala för. När han mötte sin första fru brakade helvetet löst. Hon som hade velat bilda en säker och stabil familj, när de hade börjat få en stadigare inkomst. Han hade inget att säga till sitt försvar. Han visste innerst inne att han var precis den man handlingarna återspeglade och offren för hans hänsynslöshet skulle stiga fram, en efter en, och spotta på honom i hans cell.

Den tredje frun spottade inte, utan grät istället när hon gick hem. Hennes två söner var utan pappa och det var oroliga tider i landet. Fattigdomen och sjukdomarna spred sig och därmed uppstod en tilltagande brottslighet. Förse dig med vapen, föreslog han, men hon blängde på honom dystert. Det var sådan han var, vandraren och det sorgsna var att det var denna kvinna som fått honom att vakna. Han hade varit en förförare, nu var han en förlorad brottsling som inte behövde någon nåd.

En gång, några månader efter intagningen, blev han misshandlad av två vakter när han var ensam på rastgården. Han blev fasthållen av den ena och slagen av den andra, i magen, på ansiktet, ja överallt. Han blev lämnad att ligga i sin cell och blöda. Det var ingen som brydde sig om att ge honom vård, det hade han åsamkat sig själv, resonerade de och han skulle sona sina brott. Följande dag tittade han ut genom gluggen där ljuset sipprade in och undrade om världen skulle gå under. Det var undergångsstämning överallt, upplopp och ibland kunde han höra ungdomar som gastade, kanske var det bättre på insidan av gallret.

* * *

Det var en man som bodde i cellen bredvid. Det var en kraftig man, som åkt dit för dråp, medan oron härjade i landet. Det var något med utstrålningen som tilltalade vandraren. Den var inte direkt vänlig, vem under dessa förhållanden kunde vara det? Snarare var det fråga om en slags värdighet, en människa som på något sätt kunde leva med sig själv, trots att han berövat någon dennes liv.

De utbytte några ord under lunchen, han var inte direkt från trakten, utan hade strukit runt i bygden på jakt efter mat och husrum. "Det är inte mycket med mitt liv", hävdade mannen, det dolde sig en slags ödmjukhet i hans blick. "Jag har gjort förfärliga ting, för att hålla livhanken uppe, kanske vore det bättre om jag var död." Mannens händer var grova när han höll i koppen och förde den till sin mun. Vandraren kunde inte undgå att känna sig liten och tanig. "Tro inte att jag är en rättfärdig man" sade mannen med de grova händerna, "det är bara det att jag inte hade något val." Det knöt sig i magen på vandraren som tänkte på sitt eget liv. "Ibland kan jag önska att jag aldrig

någonsin hade fötts.” ”Det är bara sådana som du och jag” fortsatte mannen, ”som förstår hur brottslingar tänker, vi är kapabla till det mesta, men det dåliga samvetet finns alltså kvar. Det är där vi går fel ser du, för vi föddes till de vi var och vi kunde inget göra åt det.”

Vandraren tillbringade långa dagar och nätter på britsen där han tänkte på sina yngre år. Den första tiden tillbringade han på barnhem. Han var liten och tanig och fick tampas med de större pojkarna. En gång blev han instängd på dasset, han blev kvar där i många timmar innan skötarna fick reda på var han var. Vandraren hade blivit så rädd att han trodde att han skulle dö. Det var på barnhemmet fröet planterades till hans framtida luffarliv, han hatade män, längtade till havet, skogarna, landet, på fri fot, där ingen kunde kontrollera honom. Och nu hade han hamnat på dasset igen, i en fängelsecell som pris för det liv han valt att leva.

Ju mer han funderade på sin uppväxt ju mer förlåtande blev han mot sig själv. Kunde det vara som mannen med de grova händerna sade, att inget egentligen skulle kunnat bli annorlunda? Han vände sig mot den tanken, då friheten var hans allt. I så fall var det ju inte heller viktigt att han till slut hamnat i fängelset, det var en produkt av uppväxten och vad som hände sedan, inget aktivt val för hans egen räkning. Han blev bara snurrig av alla funderingar och snart låg han bara där och stirrade upp i taket. Det kröp en spindel där som höll vandraren sällskap. Insekterna var hans bästa vänner. De dömde honom inte, de bara var där och de var fascinerande att titta på.

Larmet utanför ville inte avta, han hörde ibland skottlossning och ryktena gick om att ett krig hade brutit ut. Det var trupper som marscherade söderifrån. Vad var egentligen det här landet värt, undrade vandraren och varför krigade folk om landytter?

En dag var fångarna tvungna att ställa upp sig i ett led på rastgården. De skulle inspekteras. Vandraren var i ett uselt skick. Maten var dålig, motionen bristfällig och han led av någon åkomma som försvagade honom, kanske något virus. ”Du är inte värd ett dyft i dessa människors ögon” sade mannen med de grova händerna, ”och snart är du slut.” ”Jag har slutat att tänka på döden” sade vandraren, ”det vore en enkel utväg. Faktiskt...” fortsatte han, ”har jag nästan börjat gilla min cell.” Mannen med de grova händerna log. ”Du har gett upp ditt liv för några andra människors räkning och jag måste faktiskt säga att jag har börjat fatta tycke för dig.” En vakt petade på vandraren med en käpp, med avsky, som för att testa hans svaghet. ”Ditt straff är inte över” sade han, ”det blir sjukstugan för dig.”

* * *

Sjukstugan var ljus och människorna var lite vänligare här. Han fick bättre mat, sanitärer förhållanden, faktiskt fick han också några bad. Han gillade att tvåla in sig och detta gjorde han grundligt. Det blev inget mera än så. Det var en period på ett par, tre veckor, bara för att han inte skulle dö innan straffet var utmätt. Sjuksystemen var där och lyssnade på andningen och hjärtat, han var bara fysiskt nedsatt av usla förhållanden. Hon såg inget spår av det virus som spred sig i trakten. Han fick också reda på att truppen hade avancerat och att de skulle vara i staden om några dagar. ”Människor flyr” sade hon, ”men det är bara en tidsfråga innan fienden retirerar.”

Han satt på sin brits och synade tånaglarna, de var långa nu och han skulle behövt något att slipa av dem med. I brist på annat bröt han av dem mellan tumme och pekfinger. Skulden, som han tidigare hade känt, var borta. Lidandet hade tvättat honom fri från synd. ”Jag ser dig” sade mannen med de grova händerna i cellen bredvid, ”du är inte längre den du varit.”

Efter middagen blev det uppställning på rastgården. Vandraren stod frisk och kry i den sorgsna fängelseutstyrelsen. De visade sig att de letade efter rekryter som kunde kämpa för

fosterlandet i den kommande konflikten. De var så desperata nu, när landet stod i eld och lågor. Vandraren gick med på militärtjänst, med hopp om desertering och kommande luffarliv. "Under dessa omständigheter" sade militärbefälhavaren, "måste vi nöja oss med uslingar."

De sista dagarna innan vandraren skulle släppas fri funderade han på deserteringen. Hur skulle han bära sig åt? En människa som inte längre var rädd för döden, som inte hade något att förlora, var en människa med makt. Han kunde göra vad som helst, när som helst, det var bara att smyga sig iväg på natten, simma nedför floder, tigga och plundra, och sedan rida, springa, gå, mot havet.

Han tog farväl av mannen med de grova händerna, denne var trött på livet och krigets fasor, han kunde inte rymma mer, sedan var hans fängelsevistelse slut om något år och han ville inte riskera att åka dit igen. De lyssnade på trupperna som marscherade utanför och var tystlåtna. Cellen var som en slags fristad, nästan som ett kloster, det var där ute synden fanns och det var där inne man blev förlåten. "Det bästa med tiden här" sade mannen med de grova händerna, "är stillheten." "Ja man renar sig själv." "Det är stillheten i sig" fortsatte mannen med de grova händerna, "det finns ingen skuld och alltså ingen förlåtelse." Vandraren skakade på huvudet och sedan hördes det larm. Folk sprang där utanför, varför visste han inte. Dagen efter kom okända trupper in i fängelset och släppte ut internerna. Fienden skulle tydligen använda det för krigsfångar.

Del 3 – Havet

Fartyget lade ut från den sydvästliga spetsen, i ett hamnområde som stank av tång och fisk. Det var många människor där. De sökte friheten och bättre livsförhållanden i en värld som inte liknade den de var vana med. Ingen visste vad de egentligen gjorde. Motorn puttrade och röken bolmade ur skorstenen. Ingen brydde sig om vandraren. Han satt på däck och rökte ur sin pipa. Nu brydde han sig inte längre om vad som hände. Saker gick som de gick och inte mycket kunde han göra åt det.

Ibland tänkte han på sina barn, som växte upp utan pappa. Han visste inte ens om de längre var i livet. Han var inte välkommen där hemma, han var en luffare utan stabil förankring. En yngre man ställde sig bredvid honom och frågade om han fick göra honom sällskap. Det gick bra, sade vandraren, bara han inte ställde för många frågor. Han ville bara göra denna sista resa och sedan dö. "Sån är inte jag" sade ynglingen, "jag ska finna ett hem på den andra kontinenten och pengarna ska rulla in." Vandraren log. "Så kanske det blir grabben."

Vandraren gick till aktern av den stora skutan och såg landremsan försvinna i fjärran. Några sjöfåglar gjorde honom sällskap, det fanns också en kvinna med två små barn. Det ven lite i luften och en flagga fladdrade på en flaggstång. Han greppade tag i relingen och tittade ner i det brusande vattnet. Det skvätte vitt skum och han funderade nästan på att hoppa. "Det ska jag göra lite längre fram, mitt i oceanen, det är i havet jag ska dö."

Vandraren gick ner i kabyssen och lade sig på sin enkla säng. Han grämde sig lite över barnen i hemlandet, om kriget, sjukdomarna, fattigdomen. Men han hade aldrig varit välkommen, inte den man han egentligen hade varit. "Vad ska en man göra för att sona sina brott, det finns ingen förlåtelse." Han slutade att tänka på sig själv och kände istället vibrationerna från det hårda underlaget. Det kittlade i öronen när båten skakade och det gjorde honom illa till mods.

Det var natt och vandraren vankade av och an på däck. Han visste inte varför han var tvungen att hoppa. Fanns det inget mera att leva för? Var detta det perfekta slutet på ett meningslöst liv? Kände han fortfarande skuld eller var det mera komplicerat? Han tittade ut mot det svartnande havet. Det var svårt att skilja himmel från vatten och det låg en slags dimma över den vågformade ytan. Han tittade ner och så ångrade han sig. Han skulle vänta på det rätta tillfället.

* * *

Det hade gått några dagar och han drack öl i den lilla serveringen. Det här utrymmet var relativt välstadat. Det satt en del familjer där men mest medelålders män och det pratades alltjämt. Det fanns en hund där, en riktig skeppskamrat och denna hälsade på vandraren lite försynt. Den var grå och vit, med tjock päls, vandraren beställde in lite kött och matade hunden. Detta var inte populärt, hunden skulle lära sig att inte störa matgästerna.

En natt blåste det upp till storm. Vandraren kunde se hur blixterna tornade upp sig och vågarna var flera meter höga. Det fanns människor som lutade sig över relingen och spydde, själv klarade han sig ganska bra. En äldre man gjorde honom sällskap i fören. Det var en riktig sjöbjörn. Han gillade vågorna och den hårda gången. "När vi är framme ska jag se till att skaffa ett fruntimmer, jag har sett sjön och gjort mitt." "Är det så lätt att börja om på nytt?" Mannen var nästan förvånad över denna fråga. "Det är bara att bestämma sig ser du." "Varför fortsätta om man redan sett allt, gjort allt?" undrade vandraren. "Fråga inte mig, det är sådan jag är." En slags vilsam frid lade sig över de båda männen, båten och havet. Sjöbjörnen hade skägg, en ganska proper mundering, han såg ut som en kapten.

Vid gryningen morgonen efter var ytan stilla. Man kunde se en fyr mitt ute i havsbandet, den flöt på en slags boj och detta var en förvånansvärd syn. "Det är sådant här jag lever för." tänkte vandraren för sig själv. Han tittade sig om, såg till att han var ensam, sedan klädde han av sig sina kläder och hoppade i.

Vattnet var kallt och skeppet försvann snart ur vandrarens åsyn. Han låg och guppade på ytan och kände den tilltagande stelheten i lederna. Han simmade mot fyren och bojen som låg ett hundratal meter bort.

Gryningen var outhärdligt vacker. Den ljusgula rodnaden var späd och känslig, som ett barn som för första gången ser dagens ljus. Oskulden trängde sig på och för första gången kände vandraren befrielse. Var det detta han sökt hela livet utan att förstå varför?

Han tänkte på kvinnorna och barnen, på alla offer som fanns längs med livets väg. Det var endast i några få stunder, där livet fick utandas, som det fanns lättare ögonblick. Men efter utandningen var man tvungen att dra in luft och livet började åter.

Han trodde inte på döden, inte heller såg han någon större mening med det liv han förspilt och förbrukat. Men han guppade alltjämt på den stilla ytan, såg upp mot fyren och brast sedan ut i gråt. Han grät över livet och döden, med stilla tårar, först försiktigt sedan med djupa suckar. Det fanns inget mer att säga, inget mer att göra och så gav han upp, lät strömmarna föra honom tillrätta, han flöt, han sjönk, och i spåren av hans kropp simmade fiskar.